

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת השלושים

מקץ (תשל"א)

פרק מ"ב

א. השווה את הכינויים השונים שבהם מכונים עשרת האחים היורדים מצרימה בפרקנו:

- א' - ויאמר יעקב לבניו: למה תתראו
ג' - וירדו אחי יוסף עשרה לשבור בר ממצרים
ד' - ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב את אחיו, כי אמר...
ה' - ויבואו בני ישראל לשבור בתוך הבאים
ו' - ויוסף הוא השליט... ויבואו אחי יוסף וישתחוו לו אפיט ארצה
התוכל להסביר מה סבת הכינויים השונים האלה, כל אחד
בתוך פסוקו?

ב. שאלה כללית: "מרגלים אתם".

ר' יוסף אבן כספי: טירת כסף עמ' 125

... וחלילה ליוסף החכם, כמו שמעשיו ודבריו מוכיחים שכוון בזה הענין
בתענועים ובמנהג הנערים לעשות לזולתם הפחדות, גם חלילה לו שכוון להשיב
קצת גמול לאחיו, כי זה לבד מתכונת השוטים... ויהיה סותר לעצמו בהניחו
לחכם שיעשה שטויות, וליך שיעשה עבירות... ויהיה היפך מה שצונו "לא
תקום ולא תטור"...

התוכל להביא ראיות מפרקנו שלא כוון יוסף בכל התנכרותו
ובכל מעשיו בפרשתנו "להשיב קצת גמול לאחיו"?

ג. י"ט, אם כנים אתם - אחיכם אחד יאסר בבית משמרתכם ואחם לכו...
כ', ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן

העמק דבר ד"ה ויעשו כן:

... אבל הענין שבאמת לא היו רשאים לבחור אחד וכדתנן בתרומות
(תוספתא סוף פרק ז')

סיעה של בני אדם שאמרו להם גויים: תנו לנו אחד מכם ונהרגו אותו,
ואם לאו - הרי אנו נהרג את כלם, יהרגו כלם ולא ימסרו בפש אחת
מישראל. ואם יחדוהו להם, כגון שיחדוהו לשבע בן בכרי, יתנוהו להם
ואל יהרגו כלם.
אמר ר' יהודה: במה דברים אמורים? בזמן שהוא בפנים והם מבחוץ, אבל
הוא והם מבפנים - הואיל והוא נהרג והם נהרגין, יתנוהו להם ואל
יהרגו כולן...

בירושלמי שם: ... אפילו כלם נהרגים, לא ימסרו בפש אחת מישראל. ייחדו
להם אחד כגון שבע בן בכרי, ימסרו אותו ואל יהרגו.
אמר ר' שמעון בן לקיש: והוא שיהא חייב מיחה כשבע בן בכרי.
ואם כן כך ענין הכתובים שלפנינו, דהחלו להתעסק בזה, את מי למסור, והיה
הדבר קשה בעיניהם ד"שבי כולוהו איתנהו ביה: חרב ורעב ומות" כמו דאיתא
בבבא בתרא פרק א'.

(כוונתו לבבא בתרא ח' ע"ב:

מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבויים מצוה רבה היא? אמר לו:
"דכתיב (ירמ' ט"ו) "והיה כי יאמרו אליך אנה נצא?" ואמרת אליהם כה
אמר ה': אשר למות למות, ואשר לחרב לחרב, ואשר לרעב לרעב, ואשר
לשבי לשבי. ואמר ר' יוחנן: כל המאחר בפסוק זה קשה מחבירו. חרב קשה
ממות... רעב קשה מחרב... שבי קשה מכלם, דכולהו איתנהו ביה.

רש"י ד"ה דכולהו איתנהו ביה:

שהוא ביד העכו"ם לעשות בו כל חפצו, אם למות, אם לחרב, אם לרעב).

הסבר, מהו הקושי בפרקנו שהביאו לבעל העמק דבר
לומר דבריו ולתוצו בעזרת דברי התוספתא הנ"ל?

ד. כ"א, ויאמרו איש אל אחיו: אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו...

אברבנאל מקשה:

למה בכל שלשה הימים אשר היו כלם במאסר לא ספר הכתוב שהאשמים את עצמם כלל, וניזם השלישי כאשר הוציאם יוסף וריחם עליהם, באמרו (י"ח) "זאת עשו", טענו את בעירכם - אז התוודו עונם ואמרו "אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו?"

תשובות שונות ניתנו לשאלה זו והנה אחת:

ר' יצחק עראמה:

כאשר ראו שהאיש אדוני הארץ נכמרו רחמיו על בני ביתם ומפם על זה השעור, ולא מפאת שום דורש ומבקש עליהם ממנו, אלא הכל מצד עצמו ומעלתו, תמהו מאד, ונתנו אז אל לבם להחמיא את עצמם, בשכבר פשעו בשלשתם, כמה שהשחיתו רחמיהם אל אחיהם עם המצא עמהם שלשת הסבלות ההנה אשר יחסרון שם (=אצל יוסף במצמד זה) ולזה אמרו:

"הנה האיש הזה רחם על אנשים זרים מארץ רחוקה, אבל אנחנו אשמים על אחינו בשרנו. והנה האיש הזה רחם על נפשות בנינו ובנותינו אע"פ שלא ראה אותם ואנחנו בעינינו ראינו צרת נפשו. והאיש הזה נתעורר מעצמו מבלי בקשת שום אדם, ואנחנו לא רחמנו עליו בהתחננו אלינו ולא שמענו."

והצדיקו עליהם את הדין ואמרו: "על כן באה אלינו הצרה הזאת".

א התוכל לישוב את קושית אברבנאל בישוב אחר?

ה. חשנה את שיחת יוסף עם אחיו כפי שהיא מסופרת בכתוב: ט'-ס"ז, לסיפור השיחה בפי האחים בבואם אל אביהם: ל'-ל"ד

שיחת יוסף עם אחיו ט'-ס"ז	ספור השיחה בפי האחים לאביהם ל'-ל"ד
1. ט', ויאמר אליהם מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם	ל' דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות ויתן אותנו כמרגלים את הארץ
2. י"ב לא כי ערות הארץ באתם לראות	
3. י"ג ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים אנחנו, בני איש אחד בארץ כנען	ל"ב שנים עשר אנחנו אחים בני אבינו
4. י"ג והנה הקטן את אבינו היום והאחד איננו	ל"ב האחד איננו והקטן היום את אבינו בארץ כנען.
5. י"ד הוא אשר דברתי מרגלים אתם	-
6. ט"ו בזאת תבחנו חי פרעה אם תצאו מזה כי אם בבא אחיכם הקטן הנה	-
7. ט"ז שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם ואתם האסרו	-
8. י"ט אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר	ל"ג בזאת אדע כי כנים אתם " אחיכם האחד הניחו אתי
9. י"ט בבית משמרכם	-
10. י"ט ואתם לכו הביאו שבר רעבון	" ואת רעבון בתיכם קחו ולכו
11. כ' ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תסרתו	ל"ד והביאו את אחיכם הקטן אלי ואדע כי לא מרגלים אתם, כי כנים אתם
12. -	את אחיכם אתן לכם ואת הארץ תסחרו

(1) חסבר את סיבת השינויים ששינו האחים בספרם את השיחה לאביהם.

(2) רש"י ל"ד ד"ה ואת הארץ תסחרו: תשובנו; וכל לשון סוחרים וסחורה על שם שמחזרים וסוברים אחר הפרקמטיא.

אא (א) מה ראה רש"י להוציא מלת "סחר" משמעה הרגיל?

(ב) למה לא פירש רש"י מלה זו לפני כן, ל"ד ט', כ"א; וכן לא בפרק ל"ז כ"ט?

ועיין עלון ההדרכה!